ΕΤΟΣ Β΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 2 Δεκεμβρίου 1912 ΑΡΙΘ. 102.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΝΝΑΤΗ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Πρὸς Κολασσαεῖς ἐπιστολῆς Παύλου (Γ΄. 4—11)

Ἀδελφοί, ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστιν εἰδωλολατρεία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. Νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. Μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. Ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός.

Εἶνε δόγμα τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θὰ ἔλθῃ κατὰ τὴν δευτέραν ἔνδοξον αὐτοῦ παρουσίαν διὰ νὰ κρίνῃ «ζῶντας καὶ νεκρούς». Ὅταν λοιπὸν—γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος—ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ ζωὴ ἡμῶν, φανε-

ρωθῇ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην παρουσίαν, τότε καὶ ἡμεῖς οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν θὰ φανερωθῶμεν ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν θείαν δόξαν, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχῃ ἐκεῖνος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον—λέγει—χρεωστοῦμεν νὰ νεκρώσωμεν τὰς σαρκικὰς ἡμῶν καὶ ἐπιγείους τάσεις καὶ ὀρέξεις πρὸς τὴν πορνείαν, τὴν ἀκαθαρσίαν, πρὸς οἷον δήποτε πάθος, πρὸς τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἡ ὁποία εἶνε εἰδωλολατρεία, διότι τὰ πάθη ταῦτα, αἱ κακίαι αὗται, κάμνουσι τὸν Θεὸν νὰ ὀργίζεται ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀπειθεῖς πρὸς τὰς θείας ἐντολάς, ὑποπίπτουσιν εἰς αὐτά, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα καὶ σεῖς—προσθέτει—ὑπεπέσατε, ὅτε εἴσθε ἄπιστοι. Τώρα ὅμως, ὅπου εἴσθε δῆλον ὅτι πιστοί, χρεωστεῖτε νὰ ἀπομακρύνετε ἀπὸ τοὺς ἑαυτούς σας ταῦτα ὅλα, τὴν ὀργήν, τὸν θυμόν, τὴν κακίαν, τὴν βλασφημίαν καὶ τὸ ψεῦδος, καὶ πρὸς τοῦτο εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀφήσετε τὰς παλαιὰς κακίας καὶ νὰ ἐγκολπωθῆτε τὰς ἀρετάς, τὰς ὁποίας διδάσκει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ διὰ τῶν ὁποίων κατανοῶν ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεὸν ἀναγεννᾶται, καὶ γίνεται εἰκὼν τοῦ Πλάστου του. Δὲν μᾶς ὠφελοῦν δὲ πρὸς κατόρθωσιν τούτου οὔτε ἡ σοφία τῶν Ἑλλήνων, οὔτε ἡ περιτομὴ τῶν Ἰουδαίων, οὔτε ἡ ἀμάθεια τῶν βαρβάρων, οὔτε ἡ ἀγριότης τῶν Σκυθῶν, οὐδὲ ἡ ἐλευθερία, οὐδὲ ἡ δουλεία· διότι ἐνώπιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅλα ταῦτα οὐδεμίαν σημασίαν ἠμποροῦν νὰ ἔχουν, καὶ οὐδεμία διάκρισις αὐτῶν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ· ἀλλ᾽ αὐτὸς ὁ Χριστὸς καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν πίστις εἶνε τὸ πᾶν διὰ πάντας.

Τὸν ἴσον δρόμον, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὁ ὁποῖος ἀσφαλῶς καὶ κατ᾽ εὐθεῖαν μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἁγίας ἡμῶν θρησκείας, τὴν ἠθικοποίησιν ἡμῶν, τὰ ἀλάνθαστα μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἠμποροῦμεν νὰ ἐκπληρώσωμεν τὸν προορισμὸν ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν προσέγγισιν καὶ ἀφομοίωσιν ἡμῶν πρὸς τὸν Πλάστην καὶ Δημιουργὸν Θεόν, αὐτὰ τὰ δύο σπουδαιότατα μᾶς διδάσκει καθαρὰ καθαρὰ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν ἀναγνωσθεῖσαν σήμερον περικοπήν. Ποῖα δὲ εἶνε ταῦτα, διὰ νὰ τὰ μάθωμεν, καὶ ἀφοῦ τὰ μάθωμεν, διὰ νὰ τὰ ἐκτελέσωμεν, διὰ νὰ τὰ ἐφαρμόσωμεν εἰς τὸν βίον μας πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐπιγείου ἡμῶν προορισμοῦ; Νὰ νεκρώσωμεν «τὰ μέλη ἡμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς», νὰ ἀπεκδυθῶμεν «τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ», καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν «τὸν νέον», τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν». Νὰ μὴ ἀφήσωμεν δῆλα δὴ νὰ μᾶς κυριεύουν τὰ σαρκικὰ πάθη, εἰς τὰ ὁποῖα μᾶς ἐξωθοῦν τὰ «ἐπὶ γῆς μέλη» ἡμῶν, αἱ κακαί μας ὀρέξεις, ἀλλὰ νὰ νεκρώσωμεν αὐτά, νὰ ἐξουδετερώσωμεν τὰς ὀλεθρίας τάσεις καὶ ὁρμάς των, νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὰς ἁμαρτίας, τὰς ὁποίας μόνον οἱ ἄπιστοι ἠμποροῦν νὰ κάμνουν, καὶ νὰ ἐγκολπωθῶμεν τὰς ἀρετάς, τὰ Χριστιανικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἁρμόζουν εἰς τοὺς πιστούς, καὶ αὐτὰ θὰ μᾶς κάμουν ἱκανοὺς νὰ γνωρίσωμεν ἀληθῶς τὸν Θεὸν καὶ ν᾽ ἀφομοιωθῶμεν πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐὰν ἐρευνήσωμεν καὶ μάθωμεν, ὁποῖος ἦτο ὁ «παλαιὸς ἄνθρωπος», πῶς ἔζων δῆλα δὴ οἱ ἄνθρωποι πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ νοητοῦ Ἡλίου, πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ ὁποῖον θέλει τὸν «νέον» ἄνθρωπον τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐὰν μετὰ προσοχῆς μελετήσωμεν τὰ δύο ταῦτα ζητήματα, θὰ ἀναγκασθῶμεν ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, θέλοντες καὶ μή, νὰ παραδεχθῶμεν καὶ νὰ ἀνομολογήσω-

μεν ὅτι τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μᾶς διδάσκει ὁ Ἀπόστολος, εἶνε τὰ μόνα, διὰ τῶν ὁποίων ἠμποροῦμεν, καὶ τὴν ὑπέροχον θέσιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Δημιουργός, νὰ τηρήσωμεν, καὶ τὸν ἐπίγειον προορισμόν μας νὰ ἐκπληρώσωμεν καὶ αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν ἡμῶν νὰ ἐξαγοράσωμεν μετὰ τῆς οὐρανίου μακαριότητος.

Ὁποῖος λοιπὸν ἦτο καὶ πῶς ἔζη ὁ «παλαιὸς ἄνθρωπος», τὸν ὁποῖον μᾶς παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος νὰ ἀποδυθῶμεν, πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον; Ἡ ἁμαρτία, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔζη, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, εἶχε κάμει τὸν ἄνθρωπον τελείως ἀγνώριστον! Ὄχι ἀληθῆ καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὔτε κἂν γνῶσιν αὐτοῦ ἁπλῆν εἶχεν, ἀφοῦ «μετήλλαξε τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει» καὶ κατήντησε νὰ λατρεύῃ «τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα» (Ρωμ. Α΄ 25), ἀφοῦ ἐθεοποίησε τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀνηθίκους πράξεις του ἐν τῷ προσώπῳ ὡρισμένων θεοτήτων, ἀφοῦ προσεκύνει ὡς Θεούς, ζῷα, ξύλα, λίθους. Μάτην, κατὰ τὸν Ψαλμῳδόν, οἱ οὐρανοὶ διηγοῦντο δόξαν Θεοῦ, μάτην τὴν ποίησιν τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐξήγγελλε τὸ στερέωμα (Ψαλ. ΙΗ΄ 1)· ὁ ἄνθρωπος τυφλωμένος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας δὲν ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Τὰ πάντα ἠδύνατο νὰ θεοποιήσῃ καὶ ἐθεοποίει, τὸν πραγματικὸν δὲ καὶ ἀληθινὸν Θεὸν δὲν ἤθελε νὰ ἀναγνωρίσῃ. Εἶχε λοιπὸν θρησκείας ψευδεῖς, πεπλανημένας, παραλόγους καὶ ἀναξίας τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου. Τοιαύτας δὲ θρησκείας ἔχων ὁ ἄνθρωπος τῆς μαύρης ἐκείνης ἐποχῆς, δὲν ἠδύνατο φυσικῷ τῷ λόγῳ νὰ ἔχῃ καὶ πραγματικὴν ἠθικήν· διότι ἡ ἠθικὴ ἔχει τοιαύτην σχέσιν πρὸς τὴν θρησκείαν, ὁποίαν ἔχει ὁ καρπὸς πρὸς τὸ δένδρον. Σαπρὸν δένδρον, σαπρὸν καρπὸν παράγει, καὶ καλὸν δένδρον καλὸν καρπὸν παράγει (Λουκ. ΣΤ΄ 43). Ἀληθὴς θρησκεία ἔχει ὡς καρπὸν τελείαν ἠθικήν, καὶ ψευδὴς θρησκεία ἔχει ἠθικὴν ἀναξίαν τοῦ ὀνόματος. Τί ἦτο λοιπὸν εὐσέβεια, τί ἀρετή, τί ἀλήθεια, τί δικαιοσύνη, τί ἀγάπη, τί αὐταπάρνησις, φιλαδελφία, ἐλεημοσύνη καὶ πραότης, οὐδὲ κατ' ὄνομα ἐγνώριζε. Ἐκυλίετο ἑπομένως εἰς τὸν παχὺν βόρβορον τῆς ἀνηθικότητος καὶ διαφθορᾶς, ἦτο δεμένος χειροπόδαρα εἰς τὰς ἡδονάς, εἰς τὴν ὕλην, ἐξέπεσε λοιπὸν ἀπὸ τὴν τάξιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε καταταχθῆ ὑπὸ τοῦ Πλάστου, καὶ «ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς» (Ψαλ. ΜΗ΄ 21). Τοιοῦτος ἦτο καὶ τοιοῦτον ἀληθῶς κτηνώδη βίον ἔζη ὁ «παλαιὸς ἄνθρωπος». Καὶ τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῦτον τὸν βίον «σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ», μᾶς παραγγέλλει ὁ θεῖος Ἀπόστολος ν' ἀποδυθῶμεν, ν' ἀπαρνηθῶμεν, νὰ λησμονήσωμεν, διότι καὶ τῆς λογικότητος ἡμῶν εἶνε ἀνάξιος, καὶ τὸν ἅγιον Θεὸν παροργίζει καὶ τὴν παροῦσαν καὶ τὴν μέλλουσαν δυστυχίαν ἡμῶν προετοιμάζει καὶ ἐναντίος τῆς σκοπιμότητος, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ ἅγιος Θεὸς πλάττων τὸν ἄνθρωπον, εἶνε.

Ὁποῖον δὲ θέλει «τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα» (Ἐφ. Δ΄ 24), ἡ ἁγία ἡμῶν θρησκεία, τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον; Πρῶτον θέλει αὐτὸν γνώστην τοῦ Θεοῦ· «γνῶθι τὸν Κύριον» (Ἑβρ. Η΄ 11). Θέλει δῆλα δὴ καὶ παραγγέλλει νὰ γνωρίζῃ τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἰδιότητας αὐτοῦ, ὅτι εἶνε Θεὸς παντοδύναμος, πανάγαθος, πάνσοφος, παντογνώ-

στης, πανταχοῦ παρών, δίκαιος, πολυεύσπλαγχνος, «τοὺς δικαίους ἀγαπῶν καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλεῶν», ὅτι εἶνε ἀνταποδότης, μέλλων νὰ κρίνῃ πάντας καὶ ν᾿ ἀποδώσῃ εἰς ἕκαστον τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἔργων του. Ἔπειτα θέλει αὐτὸν πιστὸν καὶ ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς ἔργοις· «γίνου πιστὸς» (Ἀποκ. Β΄ 10)· ἀλλὰ πιστόν, ἀποδεικνύοντα τὴν πίστιν του ἐκ τοῦ βίου του, εἰς τὰ ἔργα του, ἑπομένως δίκαιον, ἐλεήμονα, σώφρονα, ἐγκρατῆ, ἐνάρετον, ἀγαθόν, πράττοντα τὸ καλὸν καὶ ἀποφεύγοντα πάντοτε τὸ κακόν· θέλει αὐτὸν καθαρὸν τῇ καρδίᾳ, ἑπομένως ὄχι φθονερόν, ἀμνησίκακον καὶ ὄχι ἐκδικητικόν· θέλει αὐτὸν εὐπειθῆ εἰς τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολάς, τόσῳ ἀφωσιωμένον εἰς τὸν ἅγιον Θεὸν καὶ τὰ παραγγέλματά του, ὥστε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ μετὰ τοῦ Παύλου «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐμοὶ ὁ Χριστὸς» (Γαλ. Β΄ 20), ὥστε εἰς πᾶσαν στιγμὴν τοῦ βίου του, εἰς πᾶσαν ἐπιθυμίαν καὶ πᾶσαν πρᾶξίν του νὰ λέγῃ «οὐχ᾿ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ᾿ ὡς σύ, Πάτερ» (Ματθ. ΚΣΤ΄ 39). Θέλει αὐτὸν μὲ ὀλίγας λέξεις εὐσεβῆ Χριστιανόν, ἐνάρετον ἄνθρωπον, χρηστὸν πολίτην. Ἐὰν τώρα παραβάλωμεν τὸν «παλαιὸν ἄνθρωπον» πρὸς τὸν «νέον», ποῖον ἆρά γε θὰ εὕρωμεν προτιμότερον; τὸν πρῶτον, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἁμαρτίας κατεσπίλωσε τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, καὶ κατεβίβασε τὸ τελειότερον τῶν πλασμάτων τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν τάξιν τῶν κτηνῶν, καὶ ἀκόμη κατώτερον, ὁ ὁποῖος καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν εἶνε ὄχι μόνον ἄχρηστος καὶ ἀνωφελής, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβὴς καὶ ἐπιζήμιος διὰ τοῦ κτηνώδους βίου του, ἢ τὸν δεύτερον, ὁ ὁποῖος «ἐτήρησεν ἀλώβητον τὸ κατ᾿ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ» διὰ τῆς ἐναρέτου ζωῆς του, ὁ ὁποῖος ἐτίμησε τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἔβαλεν ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἔζησεν ἀγαπῶν τοὺς πάντας, καὶ εἰς κάθε περίστασιν ὠφέλησε καὶ διὰ λόγου καὶ δι᾿ ἔργου τὴν κοινωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται, ὁ ὁποῖος εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως εἶνε χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος; Ποῖος ἆρά γε ἀπὸ τοὺς δύο ἐκπληροῖ τὸν ἐπίγειον προορισμόν του, καὶ ποῖος θὰ ὀνομασθῇ «δοῦλος ἀγαθὸς καὶ πιστὸς» κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως καὶ θὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς οὐρανίου βασιλείας; Βεβαίως ὁ δεύτερος. Ἀλλὰ καὶ ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο περνᾷ τὴν ἐπίγειον ζωήν του μὲ πραγματικὴν καὶ ἀληθινὴν εὐτυχίαν; Ἀναμφιβόλως ὁ ἴδιος. Ἔχει τὴν ἄμαχον προστασίαν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον εἶνε πιστός· ἔχει τὴν συνείδησίν του ἥσυχον καὶ ἐπαναπαυμένην ὅτι δὲν καταπατεῖ τὰς θείας ἐντολάς, οἱ χρηστοὶ καὶ ἐνάρετοι ἄνθρωποι τὸν ἐκτιμοῦν καὶ τὸν σέβονται, καὶ τοιουτοτρόπως διαρρέει ἡ ἐπίγειος ζωή του ἀδιατάρακτος, ἀκύμαντος, ἥρεμος καὶ εὐτυχής. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ἀφίνει ὄνομα καλὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ὁποῖον εὐλογοῦν, εὑρίσκει δὲ ἀνοικτοὺς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἀναπαύεται εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Ἐπίγειος λοιπὸν ἀθλιότης καὶ κακοδαιμονία εἶνε οἱ καρποὶ τοῦ βίου τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀτελεύτητος κόλασις ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ. Ἐπίγειος δὲ εὐτυχία ἀληθινὴ καὶ ἀτελεύτητος χαρὰ καὶ εὐφροσύνη ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ οἱ καρποὶ τοῦ βίου τοῦ νέου.

Ἐν τῷ ἀληθινῷ λοιπὸν συμφέροντι ἡμῶν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, χρεωστοῦμεν ν᾿ ἀποδυθῶμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, ν᾿ ἀπορρίψωμεν τὰ πεπαλαιωμένα, ἐσχισμένα καὶ βρωμερὰ ράκη τῆς

ἁμαρτίας καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν καινουργῆ, ἄσπιλον καὶ ἀμόλυντον χιτῶνα τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὸν ἐπίγειον ἡμῶν προορισμὸν καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν θεῖον νυμφῶνα μετὰ πάντων τῶν ἁγίων.

ΑΙ ΕΝΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΕΝΝΑΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

Ε'.

«*Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου » μαρτυρίαν ψευδῆ*».

Κατεδείξαμεν εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν ἡμῶν ὅτι ἡ κακολογία ἐν γένει εἶναι ἁμαρτία θανάσιμος. Σήμερον προτιθέμεθα καταδεῖξαι ὅτι οὐ μόνον ἡ κακολογία, ἀλλὰ καὶ τὰ διάφορα αὐτῆς εἴδη, ἤτοι οἱ πολλοὶ καὶ διάφοροι τρόποι τοῦ κακολογεῖν καὶ καταλαλεῖν τὸν πλησίον εἶναι ἐξ ἴσου βαρύτατα καὶ θανάσιμα ἁμαρτήματα.

Πρῶτον τῆς κακολογίας εἶδος εἶναι ἡ συκοφαντία, ἁμαρτία βδελυρὰ καὶ ἀποτρόπαιος, χειροτέρα τῆς ἁπλῆς κακολογίας, τῆς ἁπλῆς καταλαλιᾶς, διότι ἐν αὐτῇ ἐνυπάρχει τὸ ψεῦδος. Ὁ συκοφάντης ἐπιρρίπτει εἰς τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι πεπεισμένος, ὅτι δὲν διέπραξεν οὗτος. Καταγγέλλει λ. χ. αὐτὸν ὅτι διέπραξε κλοπήν, ἢ δολοφονίαν ἢ ἄλλην αἰσχρὰν πρᾶξιν, ἐν ᾧ εἶναι βέβαιος, ὅτι οὐδὲν τούτων ἔπραξε. Τὰ δὲ παρορμῶντα συνήθως πρὸς τὴν συκοφαντίαν εἶναι πάθη εὐτελῆ καὶ χαμερπῆ, εἶναι ὁ φθόνος, ἡ ζηλοτυπία, ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ μανία τοῦ κέρδους καὶ τὰ ὅμοια. Οἱ φθονεροὶ καὶ οἱ ζηλότυποι διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς συκοφαντίας ἐπιδιώκουσι τὸν ὄλεθρον τοῦ πλησίον. Ὁ ὑπερήφανος θεοποιῶν ἑαυτὸν μόνον, φαντάζεται πάντας τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἁμαρτωλούς· «*οὐκ εἰμι ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ » ὡς οὗτος ὁ τελώνης*», ἔλεγεν ὁ Φαρισσαῖος. Οἱ θηρεύοντες δὲ πάλιν κέρδη κατασυκοφαντοῦσι τὴν ἐργασίαν τῶν ὁμοτέχνων καὶ συνιστῶσι μόνον τὴν ἰδίαν τέχνην καὶ ἐργασίαν. Τοιαύτη δ' ἁμαρτία, ἥτις ἔχει γεννήτορας θανάσιμα ἁμαρτήματα, ὁποῖα εἶναι ὁ φθόνος καὶ ἡ ὑπερηφάνεια, εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἦναι καὶ αὐτὴ θανάσιμος ἁμαρτία; Μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ συκοφαντία βασιλεύει σήμερον ἐν τῷ κόσμῳ. Κατασυκοφαντεῖται ὁ πλησίον χωρὶς φόβον Θεοῦ· κατασυκοφαντεῖται ἡ Ὀρθόδοξος πίστις διὰ συγγραμμάτων ἀσεβῶν καὶ βλασφήμων ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν καὶ ἀθέων· κατασυκοφαντεῖται ἡ Πατρὶς διὰ τῆς διαστροφῆς καὶ πλαστογραφήσεως τῆς ἱστορίας αὐτῆς. Εἶναι δὲ πάντοτε ὀλέθρια τὰ ἀποτελέσματα τῆς συκο-

φαντίας ἐν ταῖς κοινωνίαις· *«νέους καὶ γέροντας, ἄρχοντας καὶ δυνάστας » καθεῖλε συκοφαντία»*, λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ὁ Προφήτης Δαυῒδ παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ λυτρώσῃ αὐτὸν ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων· *«λύτρωσαί με, Κύριε, ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων » καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου»*.

Κακολογία εἶναι καὶ τὸ ἀκροᾶσθαι μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ἀποδέχεσθαι τὴν κακολογίαν πάνυ εὐαρέστως, καὶ ἑπομένως θανασίμως ἁμαρτάνει, ὅστις μετὰ προθυμίας ἀκούει τὸν κατάλαλον, διότι ἐὰν δὲν ὑπῆρχον οἱ ἀκροαταί, οἱ μεθ' ἡδονῆς ἀκροώμενοι καὶ ἀποδεχόμενοι τὴν καταλαλιάν, οὐδὲ κατάλαλοι θὰ ὑπῆρχον, ὅπως δὲν θὰ ὑπῆρχον κλέπται, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον οἱ κλεπταποδόχοι. Τούτου δ' οὕτως ἔχοντος δυσκολεύεταί τις ν' ἀποφανθῇ ποῖος εἶναι περισσότερον ἔνοχος, ὁ καταλαλῶν, ἢ ὁ ἀκούων τὴν καταλαλιὰν καὶ διὰ τῆς στάσεώς του ταύτης ἐνθαρρύνων τὴν κακίαν ταύτην. Τὸ καθῆκον ἡμῶν ἀπέναντι τῶν καταλαλούντων εἶναι οὐχὶ νὰ ἀκροώμεθα ἡδέως τῆς ἀσεβοῦς αὐτοῦ γλώσσης, ἀλλὰ νὰ ἀγανακτῶμεν κατ' αὐτῶν καὶ νὰ ἐπιβάλωμεν αὐτοῖς τὴν σιγήν, ὅπως ἔπραττεν ὁ δίκαιος Ἰώβ, ὅστις λέγει· *«συνέτριψα μύλα ἀδίκων, ἐκ μέσου τῶν ὀδόντων αὐτῶν ἅρ- » παγμα ἐξήρπασα»*, ἢ ὅπως ἔπραττεν ὁ Προφήτης Δαυῒδ, ὅστις ἐξεδίωκε τὸν καταλαλοῦντα τὸν πλησίον αὐτοῦ· *«τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλη- » σίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον»*.

Ἕτερον εἶδος κακολογίας εἶναι ἡ διαβολή, ἡ ὁποία σκοπὸν προτίθεται, ὄχι νὰ δυσφημήσῃ τὸν πλησίον, ὅπως ἡ καταλαλιά, ἀλλὰ νὰ ἐνσπείρῃ ζιζάνια μεταξὺ γειτόνων, μεταξὺ φίλων, μεταξὺ συγγενῶν, μεταξὺ τέλος ἀνθρώπων ἐκτιμώντων ἀλλήλους καὶ ἀμοιβαίως ἀγαπωμένων. Ἡ διαβολὴ εἶναι ἁμαρτία βδελυρὰ ἐπίσης καὶ θανάσιμος, ὅπως καὶ ἡ συκοφαντία. Οἱ διαβάλλοντες τὸν πλησίον εἶναι οἱ ἄνθρωποι οἱ ἔχοντες διπλῆν καρδίαν καὶ διπλᾶς γλώσσας, καθ' ὧν ἡ Ἁγία Γραφὴ ἐκτοξεύει τὰς φοβερωτέρας ἀπειλάς· *«Οὐαὶ καρδίᾳ δισσῇ καὶ ἁμαρτωλῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ » δύο τρίβους»*, λέγει ὁ σοφὸς Σειράχ. *«Γλῶσσα διττὴ πολλοὺς ἐσάλευσε, » καὶ διέστειλεν αὐτοὺς ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος, καὶ πόλεις ὀχυρὰς καθεῖλε, » καὶ οἰκίας μεγιστάνων κατέστρεψε»*, λέγει ὁ αὐτὸς σοφός· *«Φοβερὸς ἐν » πόλει ἀνὴρ δίγλωσσος»*. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ὁ σοφὸς Σειρὰχ προτρέπεται ἡμᾶς ἀλλαχοῦ νὰ καταρώμεθα τὸν δίγλωσσον· *«Ψίθυρον καὶ » δίγλωσσον καταράσασθε· πολλοὺς γὰρ εἰρηνεύοντας ἀπώλεσε»*· *«ἄξιοι » θανάτου»*, ἀποφαίνεται καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, εἶναι *«οἱ ψιθυρι- » σταὶ»*, ἤτοι οἱ διαβολεῖς, ὅπως εἶναι ἄξιοι θανάτου καὶ οἱ κατάλαλοι. Διατί δὲ ὅλα ταῦτα ; διότι οἱ διαβολεῖς διαπράττουσιν ἀληθῆ κακουργήματα. Ὑπάρχει τι πολυτιμότερον τοῦ φίλου ; ὁ σοφὸς Σειρὰχ λέγει· *«φίλος πιστὸς σκέπη κραταιά, ὁ δὲ εὑρὼν αὐτὸν εὗρε θησαυρόν»*, καὶ *«φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα»*. Τὸ ἀνεκτίμητον ὅμως τοῦτο ἀγαθόν, ἀφαρπάζουσι παρ' ἐμοῦ οἱ διαβολεῖς διὰ μέσων τὰ μάλιστα βδελυρῶν. Τίς λοιπὸν ὁ μὴ μισῶν καὶ καταρώμενος τοὺς τὰ τοιαῦτα διαπράττοντας ;

Ἔλθωμεν ἤδη καὶ εἰς τὴν κολακείαν. Ἡ κολακεία αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἁμαρτία, διότι πάντοτε ἐμπεριέχεται ἐν αὐτῇ ψεῦδος. Γίνεται δὲ ἁμαρτία θανάσιμος, ὅταν ἐξυμνεῖ ἔγκλημα διαπραχθέν, ὅταν λ. χ. τὴν

κλοπὴν ἢ τὴν δολοφονίαν ἢ ἄλλην αἰσχρὰν πρᾶξιν χαρακτηρίζει ὡς ἡρωϊκὸν κατόρθωμα καὶ ἐξυμνεῖ αὐτήν, ἢ ὅταν παρορμᾷ πρὸς κακουργήματα χαρακτηρίζουσα ταῦτα ὡς πράξεις τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ τιμὴ καὶ τὰ ὅμοια· ἐξωθεῖ δηλονότι τὸν παθόντα εἰς τὸ νὰ λάβῃ ἐκδίκησιν τῆς προσγενομένης αὐτῷ ὕβρεως κακοποιῶν ἢ φονεύων τὸν ἀδικήσαντα αὐτόν· ἢ ὅταν ἡ κολακεία ὑποκρύπτει δολίους καὶ καταχθονίους σκοπούς, ὁποία λ. χ. ὑπῆρξεν ἡ κολακεία τοῦ Σαοὺλ πρὸς τὸν Δαυΐδ»· «*Ἰδού, εἶπε πρὸς τὸν Δαυΐδ ὁ Σαούλ, ἰδού, ἡ θυγάτηρ μου ἡ μείζων » Μερὼβ, αὐτὴν δώσω σοι εἰς γυναῖκα· πλὴν γίνου μοι εἰς υἱὸν δυνά» μεως, καὶ πολέμει τοὺς πολέμους Κυρίου*». Καθ᾿ ὃν χρόνον ὅμως ἔλεγεν εἰς τὸν Δαυΐδ ταῦτα ἐλάμβανε καὶ ὅλα τὰ δυνατὰ μέτρα, δι᾿ ὧν θὰ κατώρθωνε νὰ φονεύσῃ αὐτὸν διὰ χειρὸς τῶν ἀλλοφύλων. «*Διδάσκαλε, » οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ » οὐ μέλλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων*». Τοὺς κολακευτικοὺς τούτους λόγους ἀπηύθυναν πρὸς τὸν Χριστὸν οἱ Φαρισσαῖοι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ «*παγιδεύσωσιν αὐτὸν ἐν λόγῳ*», καὶ δυνηθῶσιν εἶτα νὰ προβῶσιν ἀσφαλῶς εἰς τὴν εἰς θάνατον καταδίκην αὐτοῦ. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ κόλακες, τῶν ὁποίων τὸ στόμα, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος «*λαλεῖ ὑπέρογκα*», καὶ οἱ ὁποῖοι «*θαυμάζουσι » πρόσωπα ὠφελείας χάριν*». Τοὺς κόλακας τούτους ὀφείλομεν νὰ ἀποφεύγωμεν, ὅπως παραγγέλλει ἡμῖν ὁ Μέγας Βασίλειος· «Φύγωμεν, λέγει, κολακείας καὶ θωπείας, καὶ τῆς Ἀρχιλόχου ἀλώπεκος τὸ κερδαλέον καὶ ποικίλον», διότι κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ, «*οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς πλανῶ» σιν ὑμᾶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ὁδῶν ταράττουσι*». Κατὰ τῶν τοιούτων κολάκων ἐξήνεγκεν ὁ Θεὸς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο «***οὐαὶ***» διὰ στόματος τῶν προφητῶν Ἰεζεκιὴλ καὶ Ἠσαΐου· «*Οὐαὶ τοῖς συρράπτουσι τὰ προσκε» φάλαια ἐπὶ πάντα ἀγκῶνα χειρὸς καὶ ποιοῦσιν ἐπιβόλαια ἐπὶ πᾶσαν » κεφαλὴν πάσης ἡλικίας, τοῦ διαστρέφειν ψυχάς, καὶ ἀποφθέγγεσθαι » ὑμᾶς λαῷ εἰσακούοντι μάταια ἀποφθέγματα*». «*Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ » φῶς σκότος, καὶ τὸ σκότος φῶς*»· «*οἱ τιθέντες τὸ γλυκὺ πικρόν, καὶ τὸ » πικρὸν γλυκύ*».

Φύγωμεν, Χριστιανοί μου, τὴν κακολογίαν, τὴν βδελυρὰν ταύτην καὶ θανάσιμον ἁμαρτίαν· Φύγωμεν δὲ ὅλα τὰ εἴδη τῆς κακολογίας, καὶ τὴν καταλαλιάν, καὶ τὴν συκοφαντίαν, καὶ τὴν διαβολήν, καὶ τὴν κολακείαν. Ὁ λόγος, ὅστις θὰ ἐκφύγῃ ἅπαξ τοῦ ἡμετέρου στόματος, δὲν ἐπιστρέφει πλέον ὀπίσω. Γινώσκετε δὲ ὅτι μικρὸς σπινθὴρ ἀνάπτει πολλάκις καταστρεπτικὴν πυρκαϊάν. Ἐὰν ρίψωμεν μέσα εἰς λίμνην λίθον, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος σχηματίζονται κύκλοι μικροὶ κατ᾿ ἀρχάς, εἶτα μεγαλείτεροι, καὶ ἐπὶ τέλους ταράττεται τὸ ὕδωρ ὁλόκληρον Τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχει καὶ ὁ λόγος τὸν ὁποῖον ἐκστομίζομεν. Γινώσκεις, ἢ νομίζεις ὅτι γινώσκεις, παράπτωμά τι τοῦ πλησίον σου, πραγματικὸν ἢ ἀνύπαρκτον· Τοῦτο ἐκμυστηρεύεσαι εἰς τὸν φίλον σου· ἀλλ᾿ ὁ φίλος σου θὰ τὸ ἐκμυστηρευθῇ ἐπίσης εἰς τὸν φίλον του. Τοιουτοτρόπως δὲ ἀπὸ φίλου εἰς φίλον, ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ἀπὸ ὤτων εἰς ὦτα ὁ κύκλος ἐπεκτείνεται πάντοτε καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ προΐδῃ ποῦ θὰ σταματήσῃ ἡ ἀδιάκριτος ἐκμυστήρευσις.

᾿Αλλὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀποφεύγωμεν οἱ ἴδιοι τὸ κακολογεῖν· ὀφείλομεν προσέτι νὰ κλείωμεν καὶ τὰ ἡμέτερα ὦτα πρὸς πᾶσαν κακολογίαν. ᾿Οφείλομεν νὰ ἀποδιώκωμεν ὡς τοὺς χειροτέρους ἐχθροὺς καὶ τῆς κοινωνίας καὶ ἡμῶν τῶν ἰδίων τὸν κατάλαλον, τὸν συκοφάντην, τὸν διαβολέα καὶ τὸν κόλακα. Μιμηθῶμεν τὸν ᾿Οδυσσέα ὅστις διὰ νὰ διασώσῃ καὶ τὸ πλήρωμα τῶν πλοίων του καὶ ἑαυτὸν ἀπὸ τὴν γοητείαν τοῦ ᾄσματος τῶν Σειρήνων ἔφραξε τὰ ὦτα πάντων διὰ κηροῦ. Φυλάξωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἡμέτερα ὦτα ἀπὸ τῆς ὀλεθρίου γοητείας τῆς κακολογίας ἐν γένει.

᾿Αλλὰ θὰ μὲ ἐρωτήσετε. Καὶ ἐὰν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι πέσωμεν θύματα κακολογίας, τίνι τρόπῳ ὀφείλομεν νὰ φερώμεθα πρὸς τοὺς κακολογοῦντας ἡμᾶς; Τὸ παράδειγμα τῆς συμπεριφορᾶς ἡμῶν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔχομεν πρόχειρον· εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ Δαυΐδ. Συγγενής τις τοῦ Σαοὺλ Σεμεῒ ὀνομαζόμενος ἐκακολόγει τὸν Δαυῒδ καὶ συγχρόνως ἔρριπτε κατ' αὐτοῦ λίθους λέγων· *«ἔξελθε, ἔξελθε, ἀνὴρ αἱμάτων, καὶ ἀνὴρ ὁ παράνομος»*. Ὁ Δαυῒδ ἦτο πραγματικῶς ἀθῷος τοῦ φόνου τοῦ Σαούλ, τὸν ὁποῖον ὁ Σεμεῒ ἐπέρριπτεν εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἦτο ἔνοχος ἄλλου φόνου, τὸν ὁποῖον εἶχε διενεργήσει, τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου, τὸν ὁποῖον ὁ Σεμεῒ δὲν εἶχε κατὰ νοῦν ἐκείνην τὴν στιγμήν. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ὁ Δαυῒδ δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ᾿Αβεσσὰ τὸν δραμόντα ἵνα ἀποκεφαλίσῃ τὸν Σεμεΐ, νὰ κακοποιήσῃ τὸν κακολογοῦντα, ἀλλ' εἶπεν αὐτῷ *«ἄφετε αὐτὸν καταρᾶσθαι, » εἴ πως ἴδοι Κύριος ἐν τῇ ταπεινώσει μου, καὶ ἐπιστρέψει μοι ἀγαθὰ ἀντὶ » τῆς κατάρας αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ»*. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἂς ἀκολουθῶμεν καὶ ἡμεῖς ὁσάκις δικαίως ἢ ἀδίκως γινόμεθα θύματα κακολογίας, καταλαλιᾶς, συκοφαντίας ἢ διαβολῆς. Οὔτε ὑπὸ θυμοῦ νὰ παραφερώμεθα, οὔτε νὰ ἀγανακτῶμεν κατὰ τῶν καταλαλούντων ἡμᾶς, ἀλλὰ μετὰ πρᾳότητος νὰ ὑπομένωμεν τὴν δοκιμασίαν ταύτην, ὅπως παραγγέλλει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος· «ἐπειδάν, λέγει, τισὶ τοιούτοις συκοφάνταις περιπέ- » σωμεν, μὴ ἐκείνους σπουδάζειν περιβάλλειν λοιδορίας, καὶ τὴν γλῶσσαν » ἀκονᾶν κατὰ τῆς ἑτέρων κατηγορίας, ἀλλὰ μόνον πράως καὶ ἡμέρως ἑαυ- » τοὺς ἀνευθύνους δεικνῦναι». ᾿Εὰν ὅμως ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα κακολογοῦσιν ἡμᾶς εἶναι ἀληθῆ, τότε δὲν ἀρκεῖ τὸ νὰ μὴ ὀργιζώμεθα, ἀπαιτεῖται καὶ νὰ σπεύσωμεν νὰ διορθώσωμεν τὸν ἡμέτερον βίον. «Τῶν κακῶς » λεγόντων ἡμᾶς, λέγει ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος, τότε χρὴ καταφρονεῖν, » ὅταν ἡμεῖς μὴ παρέξωμεν λαβάς· ὅταν δὲ ἐξ ἡμῶν γένηται τὸ πᾶν, » (δηλαδὴ ὅταν ἡμεῖς δίδωμεν τὴν ἀφορμήν), εἰς τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν » τρέπεται πᾶν τὸ πῦρ. ᾿Εάν τις, λοιπόν, σε εἴπῃ κακῶς, εἰ μὲν ἀληθῶς » λέγει, διόρθωσαι, ἐὰν δὲ ψευδῆ καταγέλασον· εἰ μὲν σύνοιδας σεαυτῷ » τὰ εἰρημένα, σωφρόνησον· εἰ δὲ μὴ σύνοιδας καταφρόνησον». ᾿Ιδοὺ ποία πρέπει νὰ ἦναι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Χριστιανοῦ, ὁσάκις ἡ κακολογία καθάπτεται αὐτοῦ, ἐὰν θέλῃ νὰ ἔχῃ ἵλεων τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῆς ἀδεκάστου Κρίσεως.